

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

СТАНОВИЩЕ

по процедура за защита на дисертационен труд на тема

**“Тракийските земи и юридическите текстове на Римската империя
(212 – 249 г. сл. Хр.)“**

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

от

кандидат: **Людмила Желева Чакърова-Присоева**

Научна област: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: **2.2. История и археология**

Докторска програма: **„Стара история и тракология“ (Стара история)**, катедра
„Стара история, тракология и средновековна история“

Научен ръководител: проф. дин Диляна Ботева

Становището е изготвено от:

доц. д-р **Юлия Милчева Цветкова**, СУ "Св. Климент Охридски", ИФ,
Катедрата по Стара история, тракология и средновековна история

член на научното жури със заповед № РД 38-179/ 27.3.2025 г. на Ректора на СУ

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд Людмила Чакърова-Присоева изследва мястото на тракийските земи в динамичния период на първата половина на III в. пр. Хр. (212–249 г. сл. Хр.), очертано според юридическите текстове на Римската империя. Темата не е била самостоятелен обект на изследване до момента, което поставя работата в ролята на пионерно такова проучване.

Представеният труд е от 299 номерирани страници и се състои от увод, четири глави, заключение, списък на използваната литература и четири текстови приложения. Възприетото тематично структуриране е много удачно съобразено с поставените тематични и хронологически акценти – увод, в който е направен историографски преглед (с.2-16), глава I, посветена принципите на римското право и мястото на тракийските земи в политическата картина на Римската империя (с. 17-98), глави II – IV, разглеждащи юридическите документи от хронологическите периоди съответно от времето на Каракала и непосредствено след неговата смърт (212-218 г.) (с. 99-160), на късните Севери (218-235 г.) (с. 161-197) и на периода на войнишките императори (235-249 г.) (с. 198-247), както и заключение (с. 248-256), в което са обобщени основните изводи и наблюдения. Използваната литература е разположена на внушителните като обем 22 страници. Към труда има четири текстови приложения, които систематизират в каталожен вид издирените и събрани от докторанта различни писмени документи с информация за правно съдържание, свързана с тракийските земи – едиктът на Каракала, епиграфски паметници, юридически текстове от Юстиниановия кодекс, както и от Дигестите.

Оформлението на компютърните страници надхвърля приетия стандарт от 1800 знака, цитирането на изворите и литература е в бележки под линия, което е удачно в случая и не накъсва основния текст.

2. Данни и лични впечатления за кандидата

Академичното развитие на Людмила Чакърова-Присоева протича в СУ „Св. Климент Охридски“, където придобива магистърска степен по Право през 2001 г., а през 2020 г. – бакалавърска степен по История. От 2021 е докторант към катедрата по Стара история, тракология и средновековна история, в докторската програма по настоящата процедура.

В професионален план трудовият ѝ стаж включва през годините преди докторантурата упражнявани различни длъжности като юридически сътрудник, юристконсулт, главен юристконсулт към адвокатски кантори, НС или УНСС. В хода последната година от докторантурата ѝ тя бе също така ангажирана с административното обслужване на катедрата СИТСИ, за избора на която длъжност от значение беше не само безспорната ѝ правна експертиза, но и старателното и колегиално отношение към академичната ни общност. Тази нейна активна ангажираност, макар и да представляваше предизвикателство по отношение на съчетаването на дейностите от административно и изследователско ниво, не попречи на колегата да завърши в срок работата по темата на дисертационния труд. От м. март 2025 Людмила бе назначена на длъжност изследовател R1 към ИФ.

3. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата в представения дисертационен труд

Интересите на Людмила Чакърова-Присоева към правните практики през епохата на Античността я нареждат сред малкото специалисти-историци у нас към момента, разполагащи също така с експертиза в областта на правните науки. Изборът на темата на дисертационния труд съчетава отлично нейните правно-юридически познания със спецификите и методите на едно задълбочено извороведско историческо изследване.

Колегата интегрира успешно изследователски подходи от областта както на историята, така и на правната наука, за да постигне целите на дисертационния труд - да се очертаят спецификите на правоприлагането в тракийските римски провинции. Особено ценни от историческа гледна точка са представените в гл. I систематизиращи и теоретични екскурси по отношение на римската юриспруденция като цяло в периода на първата половина на III в., както и различните начини на прилагане на римското процесуално право в тракийските земи. При това, колегата успява да „преведе“ на разбираем език сложната правна проблематика и терминология, така че да е достъпна за неспециалисти в областта на правото. Отличната ѝ историческа подготовка е илюстрирана от професионалния начин, по който тя привлича разнообразни исторически извори в анализа – освен строго юридическите текстове на Corpus Iuris Civilis (Codex Iustinianus и Digesta) и други писмени документи, тя работи с нумизматичен материал, с епиграфски паметници, от които са селектирани, систематизирани и анализирани предоставящите сведения от правно естество. Коректно е коментирани доказаните промени и интерполации в автентичните запазени текстове в Codex Iustinianus и Digesta.

Всяка от главите II до IV започват със стегнато въведение на общоисторическите процеси в Римската империя, което подчертава задълбочените познания на колегата за разглеждания период от 37 години, като паралелно с това онагледява и уменията ѝ за синтезиране и извеждане на преден план на ключовите събития, които са имат ефекта на *longue durée*. Такъв е едиктът на Каракала, датиран в 212 г., на който тя е посветила заслуженото внимание на свързаните с него проблеми в историографията и подчертава, че явно периодът на адаптация е продължителен и протичащ с различни темпове в сферите на обществения живот. Също така трябва да се съгласим с наблюдението на колегата, че централизацията на империята, респективно създаването на съответния йерархичен административен апарат, е една от причините за привлекателността на държавните позиции от местно ниво, но и във висшите имперски служби.

Анализът на съхранени рескрипти, едикти и местни практики позволяват да бъде последено прилагането на римското право и налагането на общи стандарти, като същевременно са отчитани регионалните специфики, съобразени с обичаи и стандарти, както за цялата империя, така и в правоприлагането в тракийските провинциите.

В заключението обобщава направените наблюдения и заключения като например, че тракийските земи са неизменно свързани с политиката на прилагане на имперския закон за римските граждани в провинциите. Правилно е оценена географската им позиция и място в империята като основен военен терен за рекрути, но и обект на чести нападения и опустошения. Вероятно това е и причината всички от разглежданите императори (с изключение на Елагабал), да са посещавали и лично инспектирали провинциите, предвид поддържането на граничната линия, възстановяването на пътищата и отбранителни съоръжения. Наблюденията ѝ са, че много малка част от конституциите (в сравнение с обеман на запазени такива) засягат пряко тракийските земи. Рескриптите третираат както частонравни отношения, така и такива от държавноправно естество – регулиране на военна и пост-военна служба, обществени задължения, наказания на декурионите и др.

4. Аprobация на резултатите

Посочените научни трудове – дисертационен труд и три статии (една от които под печат) отговарят на минималните национални изисквания и на допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в научната област и професионално направление на процедурата.

В представения дисертационен труд и научни трудове по тази процедура няма плагиатство.

5. Качества на автореферата

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и отговаря на всички изисквания за изготвянето на резюмираното представяне на разработваната тема и основните постижения. Посочените приноси на дисертационни труд отразяват обективно качествата на разработката.

6. Критични бележки и препоръки

Някои изолирани граматични, пунктуационни или чисто технически грешки се наблюдават в хода на изложението, което в никакъв случай не намалява качествата на дисертационния труд.

7. Заключение

След като се запознах с представените в процедурата дисертационен труд и въз основа на гореизложеното, **препоръчвам** на научното жури да присъди на Людмила Желева Чакърлова-Присоева образователна и научна степен „доктор“ в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология“.

Изготвил становището:

Дата: 15.06.2025 г.

.....

/доц. д-р Ю. Цветкова/